

De ontdekking van Middelburg of 'Eua'

In 1642-1643 maakte de beroemde Groninger Abel Janszoon Tasman een ontdekkingsreis naar het grotendeels onbekende Zuidland, dat daarom Terra Australis Incognita werd genoemd. We kunnen over de avonturen van Tasman en de zijnen lezen dankzij zijn bewaard gebleven reisjournaal. Het verslag begint met de woorden: "Journael ofte beschrijvinge door mij Abel Jansz. Tasman van een voyagie gedaen van de stad Batavia in Oost-Indien, aengaende de ontdeckinge van 't onbekende Zuytlandt inde jare anno 1642. Den 14-en Augustij, Godt almachtich gelieve hiertoe zijnen Zeegen te geven, Amen."

Jaco Simons

Abel Janszoon Tasman

De reisroute liep vanaf het tegenwoordige Indonesische eiland Java via de Indische Oceaan naar de zuidelijke wateren van Australië. Vervolgens zeilde Tasman in noord-oostelijke richting terug via Nieuw-Zeeland en diverse eilanden in de Stille Zuidzee, zoals het zuidelijke deel van de Grote Oceaan wordt genoemd.

Tasman was in die jaren commandant in het Javaanse Batavia, de stad waar het generale gouvernement van de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) zetelde. Batavia werd later omgedoopt in Jakarta. De Groninger maakte de reis in opdracht van de bekende gouverneur-generaal van de VOC Anthony van Diemen.

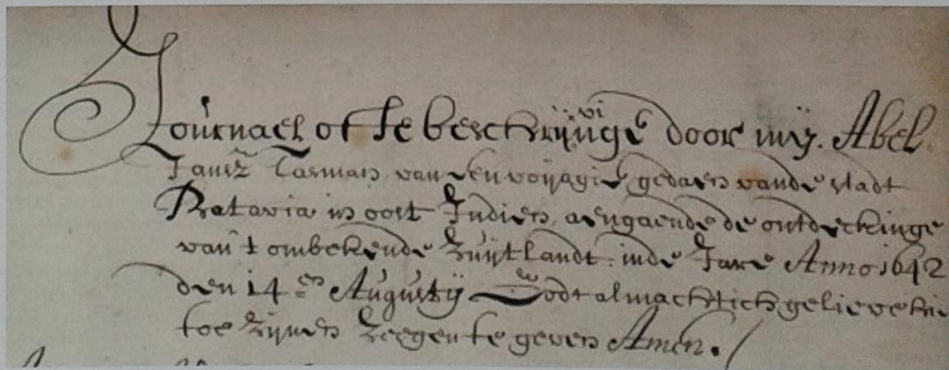
Vrouwe Borsten

Op de terugweg van zijn reis zette Tasman een aantal eilanden van het tegenwoordige koninkrijk Tonga op de wereldkaart. De eilandstaat Tonga ligt op ongeveer 2000 kilometer ten noordoosten van Nieuw Zeeland. In Europa is het land nauwelijks bekend. Tonga is immers hoogstzelden in het nieuws. En mocht de archipel per ongeluk eens het journaal halen, gaat het over het postuur van de al overleden vader en grootmoeder van de huidige koning. De grote en tevens corpulente koning Tupou IV en de

boomlange koningin Salote Tupou III mochten namelijk gerekend worden tot de reuzen van de Pacific.

Op 19 januari 1643 vond de eerste kennismaking plaats met een eiland van de Oceanische archipel. Nadat Tasman en zijn mannen het eiland hadden opgemerkt, volgde een beeldende omschrijving: "Na de middach ontrent 2 uren zagen [wij] landt (...). [Wij] Stelden onse cours daerna toe. [Wij] Conden 't niet bezeylen door de scherphuyt des wints. Dit eylandt vertoont hem als 2 vrouwenborsten (...). Een hoogh ende bar eylandt soo het schijnt. Wij hadden daer gaerne dicht bij langhs geseylt om te besichtigen ofte aldaer geen water ofte eenige groente te become is."

Eilanden werden vaak genoemd naar hun fysieke kenmerken, maar in dit geval durfde Tasman het misschien niet aan om zijn ontdekking als Borsteneiland op de kaart te laten zetten. Het kreeg de naam Hooge Pijlstaertseyland, naar de vele pijlstaarten die er boven het zeewater vlogen. Toch verscheen het eiland later op verschillende landkaarten wel als 'Vrouwe Borsten', op basis van Tasmans omschrijving in het reisverslag. Een kaart van Johannes Vingboons uit circa 1660 is daar een voorbeeld van. Het eiland werd door de oorspronkelijke bewoners 'Ata genoemd en zo heet het nu onbewoonde eiland nog steeds. Het bevat, als vanzelfsprekend, twee hoge vulkanen.

Middelburg of 'Eua'

Tasman's ontdekkingsreis werd vervolgd in noordoostelijke richting. De volgende dag, op 20 januari 1643, kwamen twee eilanden in het vizier. Het duo lag ongeveer 18 kilometer van elkaar verwijderd. "(...) sijnde 't noordelijckste een laech eijlandt, even als Hollandt is. 't noordelijckte hebben wij de naem gegeven van Amsterdam, ter oorzaecke d'overvloed van verversinge, die [wij] aldaer bequamen, het zijdelijckte noemden wij Middelburch (...)" Het door Tasman zogenoemde 'lage eiland' is het huidige Tongaanse hoofdeiland Tongatapu. Tasman gaf het eiland

de naam Amsterdam vanwege de overvloed aan producten die daar voor handen waren. Die goederen waren belangrijk in verband met de voortzetting van de reis. De inheemse bevolking ontving Tasman zeer vriendelijk en schonk hem onder meer varkens, kippen en fruit. Tasman gaf de nagenoeg naaktlopende eilandbewoners kledingstukken en voornamelijk oude spijkers! De kennelijk naïeve inlanders waren tevreden met deze nogal magere giften. Overigens typeerde Tasman in zijn reisverslag de eilanders als groot en fors. Die uiterlijke kenmerken zijn dus niet alleen in onze tijd, maar waren al in de zeventiende eeuw opvallend.

Het andere eiland, dat tamelijk hoog was, werd Middelburg genoemd. Tasman ging daar overigens niet aan land in tegenstelling tot zijn collega-ontdekkingsreiziger James Cook, die dat 130 jaar later wel deed. Het vulkanische Middelburg eiland is het huidige 'Eua, een stuk land dat qua omvang minder is dan de helft van Walcheren. Het bevat aan de oostzijde een maagdelijk tropisch regenwoud dat de status heeft van Nationaal Park. Paradijselijke stranden liggen in het westen van het eiland. Verder zijn er kalksteengrotten en steile klippen. In tegenstelling tot het laagliggende Tongatapu is 'Eua heuvelachtig en ruig. De inkomsten op 'Eua worden gegeneerd uit landbouw, wat bosbouw en, op bescheiden schaal, toerisme.

Ruim zestig jaar nadat Tasman de Amsterdam en Middelburg eilanden in het leven riep, herhaalde de geschiedenis zich bij het toenmalige Nieuw-Guinea. Ook ontdekkingsreiziger Jacob Weyland noemde twee naast elkaar liggende eilanden Amsterdam en Middelburg. Dat was in het jaar 1705. Dit duo ligt net boven de zogenoemde Vogelkop van de Indonesische provincie Papua. Middelburg luistert hier nog altijd naar de door Weyland gegeven naam. Meestal werden de door Europeanen gegeven namen later herdoopt en kregen steden, eilanden en andere gebieden hun oorspronkelijke identiteit terug.

(Un)Friendly Islands

Abel Tasman werd vriendelijk onthaald door de inheemse bevolking van de Tongaanse archipel en James Cook schreef in 1773 zeer positief over zijn belevenissen op de eilanden. Hij zette ze zelfs op de kaart als *Friendly Islands*. Een aantal jaren geleden maakte ik een reis door de Stille Zuidzee. Tonga was daar een onderdeel van. Ik had over de avonturen van Tasman en Cook gelezen en die schepte hoge verwachtingen. Maar niets was minder waar.

Het zuid-oostelykste of Boegste was, vandaer noordelykste
 een lants eylandt, even als Hollandt is, t noordelykste
 hebben wy de naam gegeven van Amsterdam, t oostelike
 doorevloet van de werkinge, die aldere bequamenheit
 t zuidelykste noemen wy Middelvucht, ontrent de middelen

Ondanks een aantal prachtige locaties op de eilanden was de botte en ongeïnteresseerde houding van de bevolking helaas het meest opvallende. De Tonganen zaten kennelijk niet te wachten op toeristen. Wat mij betreft konden de eilanden, in tegenstelling tot Cooks bevindingen, doorgaan als *Unfriendly Islands*. Dat is jammer voor Tonga, want het land had, en heeft nog steeds, inkomsten nodig uit de toeristische sector om het hoofd boven water te houden. Hopelijk zullen de huidige eilanders het voorbeeld van hun zeventiende en achttiende-eeuwse voorouders gaan

volgen. Het predicaat *Friendly Islands*, dat Cook gaf, klinkt immers wel zo vriendelijk.

Jaco Simons publiceert over regionaal-historische (Walcherse) onderwerpen.

Nationaal Archief, Den Haag
 Aanwinsten Eerste Afdeling, inv.nr. 121. Journaal van Abel Janszoon Tasman, 1642/1643.
 J. Simons, Middelburg op de evenaar, in *De Wete*, jrg. 45, nr. 2 (april 2016).

